

„A könyvpiaci tortaszeletből mi harapjuk ki a legnagyobb részt”

Beszélgetés Zöld Ferencsel,
az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat igazgatójával

Az Akadémiai Kiadó – kivált könyvtároskörök számára – valószínűleg a legfontosabb a kiadók közül. Elsősorban szótárjai, lexikonai, tudományos alapl művei, kézikönyvei okán ismert, de valójában keveset tudunk róla. Jó és rossz hírek, kitéző kiadványok és a végtelenségig elhúzódó lexikon-sorozatok jutnak az ember eszébe róla. Pontosabb és frissebb információkat megtudni kértük meg Zöld Ferencet, válaszoljon néhány kérdésünkre.

– Az elmúlt években nem kevés rossz hírt is lehetett hallani az Akadémiai Kiadóról. Rebesgették, hogy a csőd szélén áll, hogy fontos kiadványokat, eminenter akadémiai profilú könyveket enged át más kiadóknak, ad ki albérletbe. Mi az igazság? Hogyan áll most az Akadémiai Kiadó?

– Régen valóban rossz híreket lehetett hallani a kiadóról, de az elmúlt két évben jelentősen előrejutott, egyáltalán nem áll a csőd szélén, sőt! Igen jelentős beruházásokat is végeztünk az elmúlt évben. Amikor két éve idekerültem, a város tizenegy pontján voltak úgynevezett pinceraktáraink. Mindet megszüntettük, a raktározás egyetlen telepünkön van, Martonvásáron, ahol majdnem húsz millióért olyan ún. melegraktárt építettünk fel, ahonnan az expedíció is megoldható, a folyóiratok innen mennek külföldre. Beszereztük a Macintosh géprendszert – elsősorban a Magyar Nagylexikon érdekében –, ezen az adatfeldolgozástól a tördelésig minden művelet elvégezhető. Két év alatt, nem a forgalmat, hanem a vállalat nettó árbevételét hatvan százalékkal emeltük, ami – azt hiszem – nem kis dolog. Mindenkinek csak azt kívánhatom, hogy ne álljon rosszabbul mint mi. Pedig 140 embert el is kellett küldenünk a vállalatától. Az elmúlt két évben, egyetlen kivétellel, minden könyvet határidőre elkészítettünk. Két alapelvem van, amiből semmiképp sem engedek: az egyik a minőség, a másik a határidő. Ha a sajtótájékoztatón azt mondhatom, hogy a Magyar Nagylexikon első kötete november 3-án 11 órakor meg fog jelenni, akkor az úgy is lesz. Ha belehalunk is, meg fog jelenni határidőre, hisz a cégnek csak így lehet hitele. Egyébként banki szempontból is viszonylag jól állunk, a jó adósok

között tartanak számon minket. Funkcióinkat, dolgainkat nem adjuk ki albérlésbe. Persze az a helyzet, hogy az Akadémia kap a költségvetéstől bizonyos összeget kiadványozásra. Mi teszünk egy ajánlatot. Ha például a Balassi Kiadó jobb ajánlatot tesz, olcsóbban adja ki az adott művet, akkor ő kapja meg, ha nem, akkor mi. Természetesen arra törekszünk, hogy mi legyünk az olcsóbbak, s hagyományos sorozataink pl. a Régi Magyar Költők Tára, Új magyar tájszótár nálunk jelenjék meg, mert mi el is adjuk őket.

A legfőbb gond a terjesztés, de ebben is előre tudtunk lépni. Igaz, éppen ezen a téren történt velünk egy hallatlan disznóság, elnézést a durva szóért. Amikor a Művelt Nép boltjait licitálásra bocsátották, szerettünk volna venni nyolc boltot. Volt pénzünk is hozzá, hitelünk is, de minket mint állami kiadót oda se engedtek. Miért? Pavilont vehetek, boltot nem? Tessék ezt nekem megmagyarázni. Szakmai befektetők vagyunk, nem szerelmes regényeket adunk ki, és szeretnénk azt elérni, hogy könyveink legalább a megyeszékhelyeken ott lehessenek. Szlovákiában és Romániában könnyebben boldogultam könyvesbolt ügyben, mint idehaza. Más lehetőséget kellett választanunk, az ún. kolportóri megoldást. Főbizományosokkal kötöttünk szerződéseket, mindkét fél számára előnyös szerződéseket. Ezek privát cégek, nincs tőkéjük, hogy készletezzenek, mi ezt biztosítjuk számukra azzal, hogy ők az eladott művek után hetente fizetnek. Igen nagy mozgás indult így meg, pozitív értelmű, jó irányú mozgás. A standing order megoldással pedig minden kiadványunkból két példány eljut Miskolcra, Debrecenbe, Pécsre, Győrbe, Szombathelyre és Veszprémbe. A városok számát bővíteni kell még, de hát nem lehet mindent egyszerre. Megvásároltuk a szegedi Bálint Sándor könyvesboltot az egyik felét is, büszkén merem mondani, és főként *Monostori László* úrnak dicséretére, hogy míg 1991-ben a bolt forgalma 1 millió 800 ezer volt, 1992-ben 12 millióért forgalmazott. Ilyen eredményekről persze akkor lehet beszámolni, ha valaki nem hat órát lézeng, hanem tizenkét órát keményen dolgozik. Azt hiszem, és a számok is azt mutatják, hogy az Akadémiai Kiadó jól áll. Ha a Magyar Nagylexikon „bejön”, márpedig miért ne lenne sikeres, akkor olyan stabil kiadó leszünk, hogy semmi komoly gondunk nem lehet.

– *Szlovákiát és Romániát említetted könyvesbolt ügyben. Rólad köztudott, hogy akkor is intenzíven foglalkoztál a határon túli magyarság könyvvel, kultúrával való ellátásával, amikor az még szinte életveszélyes volt. Úgy tűnik, most sem pihensz. Kiadói igazgatóként mit tehetsz a határon túli magyarokért?*

– Nézzétek, engem mindig nagyon bosszantott a határon túli magyarság könyvvel való ellátásában az amatőrizmus. Az, hogy összekönyörgünk könyveket és kivisszük őket, semmiképp sem lehet megoldás. Hosszú, koncepcionális tervünk, hogy a határainkon kívül született tudományos, illetve tudományos jellegű műveket, de a szépirodalmat sem kizárva önállóan, vagy közös kiadásban megjelentessük. Viszonylag kevés új kéziratot jutunk, igaz viszonylag kis számú az újonnan írt tudományos jellegű munka. Ezek publikálását azonban önként vállalt, elkötelezett hivatásunknak érezzük. A kiadási terület másik része a korábban keletkezett régebbi munkák reprint kiadása, illetve a korábban (pl. a második világháború után) már kiadott kötetek újranyomása, többnyire javított, bővített kiadásban.

Szeretnénk új műveket is íratni, elsősorban összefoglaló jellegűeket (pl.: a Délvidék művelődéstörténete és hasonlók). A lexikon és a kézikönyv szerkesztésben felajánlani a kiadó tapasztalatait s munkatársainak gyakorlatát, hozzáértését és segítőkészségét. A könyvkiadás területén fokozni kívánjuk tevékenységünket s bizonyos, hogy még szorosabb kapcsolatokat kell kialakítanunk az illetékes kiadókkal. A közös kiadások, illetve a csak saját elhatározású kibocsá-

tás – a korlátozott és alacsony példányszám miatt – támogatás nélkül (kis számú kivételektől eltekintve) aligha megvalósítható. A szerzett tapasztalatok és a támogatók pozitív megítélése bennünket is gyors, korrekt és költségsökkenítő megoldásokra ösztönöz. Eddig szerződésileg vállalt kötelezettségeinket maradéktalanul teljesítettük s ezt a továbbiakban is biztosan ígérhetjük.

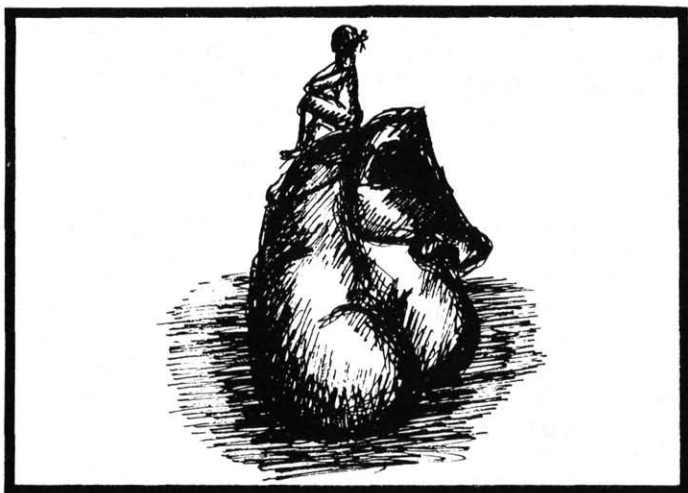
A határokon túli könyvkereskedelem ügyéről le kell választanunk azokat az egyre gyéresebb és teljesen ad hoc jellegű akciókat, melyek – ha mégoly igen nagyra becsülendők is – ajándékozással próbálják megoldani a határainkon kívül rekedt testvéreink könyvellátását. Az ajándékozás természetesen csak közintézmények, iskolák, könyvtárak részére elképzelhető. Itt (is) szigorúan ügyelni kell a minőségre, mert nem tekinthető sem Erdély sem a Felvidék immobil készletek lerakóhelyének. Az ajándékozás esetében a legfontosabb művekre, a lexikonok, szótárak, kézikönyvek, klasszikusok, kötelező olvasmányok, ifjúsági irodalom kell koncentrálni s a *kevés nívós – több!* (Természetesen standard könyvek jelentős volumenű ajándékozását egy kiadó sem tudja magára vállalni.)

A határon túli magyar könyvkereskedelem éledezik, a legfőbb probléma, hogy az egyes pénznemek nem konvertálhatók; vagyis egy-egy könyvkereskedő sőt, deszkát, kristály poharat ajánl cserébe. Ez a kiadók és a még létező magyarországi könyvnyagykereskedők részére járhatatlan út; másrészt a barterügylet több helyütt nem engedélyezett.

Én azt találtam ki, hogy az ottani törvények szerint vegyes vállalatokat hozunk létre. Ilyen van már Csíkszeredán, a Pallas-Akadémia és ilyen lesz Dunaszerdahelyen is. Szóval, ahol egy tömbben él a magyarság. A szórvány magyarság könyvellátására pedig kész terveink vannak, megvalósításuk ez évben várható. Csíkszeredán van a vegyes vállalat központja, irodái, számítógépe és persze van egy kis boltja is. A Pallas-Akadémia nagykereskedői, illetve viszonteladó cég. Így tulajdonképpen nem egy boltot hoztunk létre, hanem egy egész hálózatot. Van már bolt Kézdivásárhelyen, Sepsiszentgyörgyön, Déván és lesz Marosvásárhelyen, Kolozsvárt is, Szlovákiában Kassán, Rimaszombaton, a komáromi Jókai-szülőházban és persze Dunaszerdahelyen. A hálózat a lényeg, különben nem lehetne bírni a dolgot kocsival, szállítással stb. A lényeg az, hogy nemzeti valutáért lehet könyvhöz jutni a kiskereskedőnek, viszonteladónak, könyvtárnak és a nagyközönségnek egyaránt. Hogy aztán a boltok ne legyenek nagyon ráfizetések, CD-t, videót, népművészeti tárgyakat stb. is fogunk árusítani. Nem hiszem, hogy ez bűnös dolog lenne. Azon is spekulálunk, hogyan lehetne napi és hetilapokat átvinni. Talán Miskolcra és Győrbe, az van közel. A legfrissebb hírem, hogy egy antikvár részleget is nyitunk Kassán. Könyveket is adunk ki csíkszeredai székhellyel. Más módon és a könyvellátáson túlmenően is lehet támogatni a határokon túli magyarságot. Pl. a minisztérium vagy bármilyen alapítvány vásárol idehaza könyveket, de ezeket nem szétosztja, hanem eladja, és a tiszta bevételt a romániai lebonyolító befizeti a Kritérium Alapítványba. A csángó gyerekek kollégiuma így jutott berendezéshez, szekrényekhez, ami szükséges. Parabola antennákat is ajándékozott az Akadémiai Kiadó ennek a kollégiumnak, és ad a továbbiakban is más közösségi házaknak. Nem a Duna tévé támogatása a fő cél, hanem az, hogy a magyar nyelvű tévéadást nézhessek azok a magyar ajkúak, akik fölött átlépett a határ.

– *Ki a gazdája tulajdonképpen az Akadémiai Kiadónak? Mit kíván tőled, töletek? És tulajdonképpen mekkora ez a kiadó? Mik a fő paraméterei?*

– A gazda a Magyar Tudományos Akadémia, de a megrendelési állományon felül teljes az önállóságunk. Én úgy vállaltam el az Akadémiai Kiadó vezetését, hogy ez tulajdonképpen egy kétszárnyú madár. Az egyik szárny az akadémiai

kiadványok kiadása, a másik az egyéb kiadványoké. Ez utóbbikban én szabad kezet kértem és kaptam.

A harmadik szárny persze a terjesztés, de erről esett már szó.

Igen. De azt mindenképp el kell mondanom, hogy viszonyunk az Akadémiához felhőtlen, kitűnő. *Kosáry Domokost* szeretem, tisztelem, mindenkinek olyan főnököt kívánok, mint ő. Szót lehet érteni vele, bölcs ember, akivel öröm együttműködni. És ami a legfontosabb, hagy dolgozni.

Ami a „paramétereket” illeti. Az Akadémikai Kiadó és Nyomda Vállalat vagyona kb. 1 milliárd. Mintegy hatszáz fővel dolgozik, ebből kb. kétszázhetven van a nyomdában. A háromszázharminchoz számítanak persze az akadémiai könyvesboltok dolgozói is. A Magisteré, a Stúdiomé, az Academic book shopé stb. és a még nem említett Famulus könyvesbolté, az Újpest rakpart 5-ben. Fél év alatt 115 milliós forgalmat bonyolított le. Azért kellett létrehoznunk, mert a nagykereskedelem lényegében megszűnt. Mindenki ötösével viszi a könyveket, előrendelés gyakorlatilag nincs. Profitráta-mutatónk – ezt a vagyonhoz képest mérik – nem nagy, hisz nagy a vagyonunk. De nem a profitráta a lényeg, hanem azok a nemzeti feladatok, amelyért a kiadót 1828-ban létrehozták. Ugyanakkor hangsúlyozom, hogy nem vagyunk veszteségesek. Engem mindig nyomaszt is a felelősség, hiszen az Akadémia egyik első „könyvfelelősét” úgy hívták, hogy *Arany János*. Arany János-i elődök árnyékában nem lehet akármit kiadni.

A könyvpiaci tortaszelétől mi harapjuk ki a legnagyobb részt. Nem a produktumból, hanem az eladott könyvek tekintetében. A mi részesedésünk kb. 12-15 százalék. A legfontosabb tartóoszlopai ennek a produkciónak a szótárak és lexikonok. Harminckét nyelven adunk ki szótárakat, és mostanra elértük, hogy esetleg két-három hetet kivéve minden szótárunk mindig kapható. Olyasmi persze előlfordul, mint velem is Debrecenben, hogy nem tudtak angol nagyszótárt adni. Azt mondták elfogyott. „Ne mondjon már nekem ilyent” – szóltam, itt a raktárjegyzék, még van belőle nyolcezer példány. Hogy miért nem kapnak, vetek akkor belőle mégsem, azt nem tőlem kell megkérdezni. A szótárainkat egyébként most tervezzük megújítani.

– Mennyiben vonatkoznak a kiadóra az általános hazai gondok és milyen speciális gondjai vannak?

– A hazai gondok természetesen a mi gondjaink is, azzal tetézve, hogy a mi kiadványainkat nehezebb értékesíteni. Hisz komoly szakkönyvekről, drága kézikönyvekről, „nehéz tudományról” van szó. De mi sokkal szívósabbak, elhivatottabbak vagyunk, mint kívülről bárki gondolná.

Feladatunk az is, hogy a magyar tudomány eredményeit megismertessük külföldön. A Kultúra – nagyon finoman fogalmazok – nem úgy funkcionál, ahogy kellene. Én 1991. január 15-én jöttem ide, májusban már felbontottam velük a szerződésünket. Az első évben annyit produkáltam, mint a Kultúra, a maga huszoneves tapasztalatai, hagyományai alapján. És ha csak úgy dolgozunk is, mint a Kultúra, akkor is nyertünk nyolc százalékot. Milliós módszer van. Bizományosok, megbízottak, egyedárusítók, a partner cégek terjesztői hálózatai stb. De ez igen munkaigényes terület, mert igen sok az egyedi megrendelés. Ha valaki Ausztráliából egyetlen angol szótárat rendel, azzal éppúgy kell foglalkozni, mintha egy nagy cég mondjuk az Alagútépítéstanból kér ötszáz példányt. Ha valamiből száz példányt eladunk, az már óriási siker.

– *Az Akadémiai Kiadónak régen rengeteg sorozata volt. Elég lassan csordogáltak. Most mi a helyzet a sorozatokkal?*

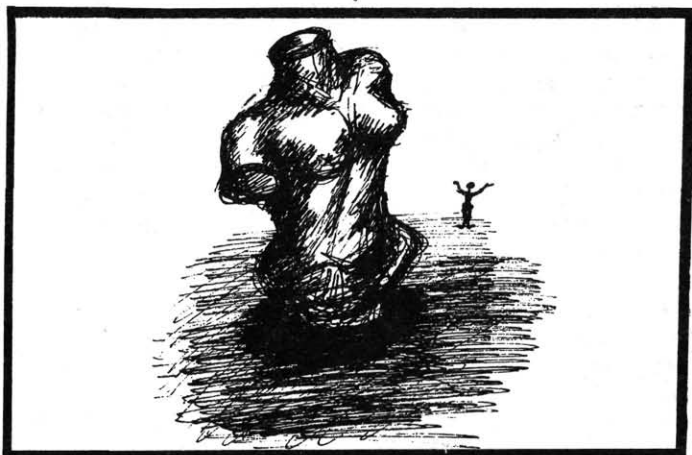
– Sok mindent nem tudok róluk mondani. Az életképes sorozatokat természetesen folytatjuk, de elég sokat meg kellett szüntetni. Ez a helyzet akkor is, ha lenne ugyan a sorozathoz kézirat, de maga a feldolgozásmód, a sorozat jellege időszerütlenné vált. Ilyen pl. az Egyéniség és alkotás. A témáknak ez a megközelítése ma már nem igazán érdekes. Új sorozatokat még nem indítottunk. Az egyik terv egy kapcsolattörténeti könyvtáré. Emlékeztek a Teleki Intézet ilyenféle könyveire: Magyarország és Svájc. Ezt érdemes felújítani. Nagy vállalkozásunk, igaz ez sem sorozat, az atlaszok kiadása. Az atlasz szó ma már nem térképek gyűjteményét jelenti, hanem többnyire képes összefoglalását mondjuk mindazon ismereteknek, amelyek az óceánokra vonatkoznak.

– *Lásd a Springer Verlag SH atlaszait. Világtörténelem, Csillagászat stb.*

– Nagyon jónak tartom őket, örülök nekik akkor is, ha nekünk konkurenciát jelentenek. Nekünk itt van a Times Atlasz. Egyik atlasz jön majd a másik után. 1995-re pedig egy különlegességet is tervezünk. Kiadjuk az Atlas Hungaricus, Magyarország régi nyomtatott térképen 1527–1850 közti ábrázolásait, függetlenül arról, milyen nácibeli készítette őket és hol jelentek meg, egyedi lapok vagy kiadványok mellékletei. Egy magyar úriember, egy vegyész 1956-ban hagyta el az országot, Párizsba ment, és ott Apponyiként összegyűjtötte és megvásárolta mindazokat a térképeket, amelyekeken Magyarország szerepelt. Voltam nála, az ő gyűjteménye teljesebb mint a Széchényi Könyvtáré. Ami pedig nincs meg neki, azt beszerezte másolatban. Az ő gyűjteményére alapozdik az Atlas Hungaricus.

– *Kiknek adja ki a Kiadó a könyveket? Milyen közönségre számít? Elit kiadónak tekinti-e magát, vagy hajlamos elmenni olcsóbb sikerek irányába? A népszerűbb művek felé.*

– A skála nagyon széles. A legszigorúbb, legkeményebb tudománytól a tudományos ismeretterjesztésig igen sokféle művet adunk ki, és természetesen mindegyiknél más a megcélzott olvasói-használói réteg. Talán közelítsük meg a példányszámok oldaláról. Ez befolyásolja a fajlagos ráfordítást, az előállítási és természetesen a fogyasztói árat is. Van egy ötszázas kategória. Ez a szigorúan szaktudományos, speciális témákkal foglalkozó kiadványok kategóriája. Egészen természetes, hogy ezeket kiknek szánjuk. A specialistáknak, a téma szaktudósainak. Az ezres-kétezres kategóriába nagyobb tudományterületek átfogó, vagy tudományosan szélesebb köröket érintő művek tartoznak. Nyilvánvaló, hogy az irodalomtudomány többeket érdekel, mint mondjuk a növénymorfológia. Az

ötezres kategóriába azok a művek tartoznak, amelyekre talán a legtalálóbbszó a tudományos ismeretterjesztés. A 15 ezresek csoportjába azután a szélesebb nagyközönségnek szóló művek kerülnek. Ilyen pl. a Times Atlas is. Van persze külön szótár kategória is. Ez azonban más kérdés. Az egészen kis példányszámú művek esetében, pl. az ezres kategóriába tartozóknál azonban megfontolandó az, hogy ezekre hosszú ideig szükség van. *Benkő* professzor úr Magyar nyelvtörténeti nyelvtana ma legfeljebb ezer embert érdekel. De a következő generációnak is szüksége lesz rá. Tíz évig kell majd raktározunk, ami persze anyagi teher, de vállalunk kell, hiszen alapműről van szó, újabb és újabb egyetemi évfolyamok fognak utána érdeklődni, kiadni az ilyent viszont csak ötvenévenként szokták. Éppen az ilyen művekre gondolva tartom nagyon igazságtalannak a profitráta-szemléletet.

– *Milyennek látod a Kiadót nemzetközi összehasonlításban? Hol a helye a hasonló típusú kiadók rangsorában?*

– Azt hiszem, hogy ha a kelet-európai hasonló kiadókkal hasonlítjuk össze, nagyon előkelő helyezést kapunk. Ha talán nem is az első hely a mienk, de legrosszabb esetben is a második. De persze nem vagyunk összehasonlíthatók a nagy nyugati kiadókkal, mondjuk az Oxford University Press-szel. De gondoljatok arra is, hogy egy tízmilliós ország kiadója vagyunk, amelynek a nyelvét tizenötmillióan beszélik a világon. Hogy vethető ez össze az angollal. De a nemzetközi mezőnyben is megálljuk a helyünket. Jó csengése van világszerte az Akadémiai Kiadó nevének. Persze tudnunk kell, hogy mit adhatunk ki nemzetközi fogyasztásra. Egy magyar szakember atomfizikával foglalkozó könyve lehet ugyanolyan jó, mint egy angolszászé, akkor sem azt fogják megvásárolni. Nekünk speciális témákat kell találnunk. Most például egy dadogásról szóló könyvet fogunk kiadni angolul. A dadogás ugyanis, ez már kiderült, nem nyelvhez, anyanyelvhez köthető jelenség. Rizikós vállalkozás, de megpróbáljuk és remélem sikerünk lesz.

– *Folyóiratokról még nem beszéltünk, pedig hát a Kiadó rengeteg folyóiratot ad ki, magyarul is, idegen nyelveken is. Mi a helyzet a folyóiratok frontján?*

– A folyóiratok témája borzasztó nehéz. Nem szeretnék belemenni, attól félek elvinné az egész beszélgetést.

– *Talán hagyjuk egy más alkalomra. Most azt kérdeznénk meg, hogyan vélekedés a könyvtárakról, könyvtárosokról, mit üzensz nekik?*

– A legfontosabb számomra, hogy a könyvek eljussanak az olvasókhoz. Nemcsak a nyereség miatt. Úgy érzem, hogy ha nem jutnak el a könyvek az olvasókhoz, ha nem hatnak, akkor mi nem csináltunk semmit. Értelmét veszti a munkánk. Fölöslegessé válik. Ezért a könyvtárak igen fontosak számomra. Nagyon számítok rájuk. Mi igen sok drága könyvet adunk ki. Ezek jó részét már csak akkor érheti el az olvasó, ha a könyvtárakban hozzájuk jut. Alapvető fontosságú, hogy a könyvtárak beszerezzék a nélkülözhetetlen könyveket, persze nemcsak az akadémiaiakra gondolok. Ne csak azok a könyvek álljanak a könyvtárak polcain, amelyek a pillanatnyi igényeket, szükségleteket elégítik ki. És ezt nem a konkurensok miatt mondom. Nekem a Harlekin Kiadó és a hasonló nem konkurensok. Említettem, hogy vannak olyan kiadványok, amelyeket ötven évben egyszer adunk ki. Ha valaki elmulasztja megvásárolni, soha többé nem juthat hozzá. Szóval igen fontos lenne, hogy a könyvtárak előre gondoljanak. Szerezzék be a kézikönyveket, szótárakat, lexikonokat, alapműveket. Ezek a kiadványok száz év múlva is értékesek, fontosak lesznek. Mondanék egy példát. A Századok repertóriumát a mi életünkben nyilvánvalóan nem adjuk ki még egyszer. De ha nincs meg egy városi könyvtárban, akkor az én szerintem nem könyvtár. Már bocsánat. Hogyan keressen a tanár, az érettségire vagy felvételre készülő diák irodalmat a munkájához, ha nincsenek meg a könyvtárban a repertóriumok és a hasonló kiadványok. Vannak a könyvtárban olyan könyvek, amelyekből 20-30 példányra is szükség van, és van olyan is, amiből elég egyetlen egy. Ez utóbbiak a roppant drágák általában. Nos, én úgy gondolom, hogy inkább vegyenek le a 20-30-asok példányszámából ötöt, tízet, de vásárolják meg azt a drága egyetlent. Én nem tudok elképzelni olyan városi könyvtárt, amely nélkülözhetné pl. a Times Atlaszt vagy a Környezetvédelmi lexikont. Persze tudom, hogy nem minden városi könyvtár vette meg. De így vélekedem pl. az Osborn enciklopédiáról is, az nem a mi kiadványunk. A krimiket meg vegye meg inkább az olvasó magának.

– *Egyre divatosabb, de nemcsak divatosabb, hanem fontosabb is a számítógépesítés, sőt az elektronikus adathordozók szerepe. Hogyan áll e tekintetben az Akadémiai Kiadó?*

– A számítógépes feldolgozás bizonyos művek esetében egészen természetes nálunk. A Magyar Életrajzi Lexikon negyedik kötete így készül, az új Irodalmi Lexikon anyagát is számítógépre visszük fel, a magyar–román szótár előállítását úgy tervezzük, hogy az a számítógépen lévő román–magyar szótár „kifordítása” lesz. Az Akadémiai Kislexikont CD ROM-ra visszük, de persze előbb át kell dolgozni kissé, hiszen 1989-ben jelent meg. Ha az életrajzi lexikon eddigi kötetait, a negyediket is beleértve összedolgozzuk, akkor az valószínűleg floppy fog megjelenni. A Magyar Nagylexikonnal kapcsolatos gépesítési munkákról már szóltam. Tudom, ez korántsem elég tág spektrum. Nem olyan, amilyent én magam is szeretnék. De vannak anyagi korlátok és azt is nehéz eldönteni, mi a fontosabb: egy szlovákiai bolthálózat kialakítása, egy kecskeméti könyvesbolt megnyitása vagy a CD ROM. Ezen a területen jó döntés tulajdonképpen nincs.

– *A végére hagytuk a Magyar Nagylexikonra vonatkozó kérdést. A fontosságát mutatja, hogy kérdés nélkül is többször felmerült a beszélgetés során. A magyar lexikon előtörténete olvasóink számára nagyon is ismert. Az is, hogy a Pallas csodáját a negatív csodák sora követte. Az ún. Új Magyar lexikoné, a Kovács Máté tervezte nagy enciklopédia sorsáé stb. Szóval most – végre – lesz Magyar Nagylexikon?*

– 1993. november 3-án, 11 órakor meg fog jelenni az első kötet, mint már mondtam. A második kötet 1994 első félévében, és mind a tizenhat kötet megjelenik az ezredfordulóig. Az első kötet megjelenésének dátuma többszörösen is szimbolikus: ezen a napon, ebben az órában tette híres ajánlását *Széchenyi István* arról, hogy mi történjék birtokai egy évi jövedelmével. Száz évvel ezelőtt jelent meg a Pallas Nagy Lexikonának első kötete. De évfordulója lesz ez az alkalom annak is, hogy *Bolyai János* azt írta apjának: „A semmiből egy más, új világot teremtettem”. Nem hiszem, hogy túlzás ilyen események kontextusában szólni a Magyar Nagylexikon megjelenéséről. Óriási csonkasága volt kultúránknak, hogy nem volt nagylexikonunk. Az Új Magyarról ne beszéljünk. Az a lexikon, amelyben külön címszót kapott a rothadó kapitalizmus, nem érdemel szót. Egyik első intézkedésem volt, hogy a még raktáron álló példányokat bezúztam. De elképzelhetetlen az is, hogy mások készítsék el nekünk a nagylexikont. Ilyent csak az tud alkotni, aki az itteni nyelvi és kulturális közegben született, él, mozog és alkot. Mire mennénk a Brockhaus-szal? Benne lehet *Ady Endre*, *Csontváry* stb., de mindig kimaradnának belőle az olyan nevek, mint *Abafi Aigner Lajosé*, *Emich Gusztáv*, *Szabó Károlyé*, *Kertbeny Károlyé*, *Gulyás Pálé*, *Szentmihályi Jánosé*, *Kőhalmi Béláé*, *Csonka Jánosé*, *Jedlik Ányosé* és hiányozna az is, ki találta fel a szódavizet. Lehet, nem világnevek. De a mi számunkra nélkülözhetetlenek, és nem tekinthető a mi szempontunkból nagylexikonnak, amelyből ezek kimaradnak. A nagylexikon nemzeti műfaj, a nemzet kultúrájának összefoglalása és felmutatása. Óriási dolog. Egyébként az előfizetési csekkek érkezése azt mutatja, hogy hatalmas iránta az érdeklődés. Szeretném, ha a megjelenés kapcsán a *Könyv*, *Könyvtár*, *Könyvtáros* szólna még a dologról.

– *Természetesen szólni fogunk. Most pedig nagyon köszönjük a beszélgetést, és ha megengeded, gratulálunk az eredményeidhez. Ezenkívül egy kis csalást szeretnénk elkövetni. Menet közben, mintegy melleleg mondtál valamit, azt mi ide helyeznénk a beszélgetés végére, slusszpoénként. Tehát: Amikor a Larousse-t kiadtuk, 15 ezer példányt akartak eredetileg. Mi kiadtuk százezerben és ebből 92 ezer el is fogyott. Ez nem semmi. Mondjatok nekem még egy könyvet, amit Magyarországon ennyi példányban el lehet adni. Még egy krimet se. Egy újság-*

író megkérdezte tőlem: Honnan vette ezt a bátorságot? Azt mondtam neki, hogy hittem a könyvben és magamban is. Honnan vette a hitét? Onnan, hogy én harminc éve dolgozom ebben a szakmában, sehol máshol nem dolgoztam. Hit kell és tapasztalat. Nem panaszkodni meg sírni kell, hanem el kell kezdeni dolgozni, és ha valami nehezen megy – akkor még többet kell dolgozni.

Bereczky László–Vajda Kornél

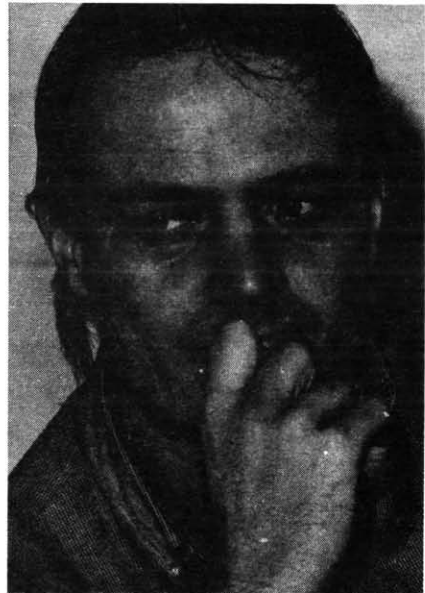
„Ha azt mondjuk valamire, hogy normális, nem azt jelenti, hogy jó is”

Beszélgetés Kukorelly Endre József Attila-díjas íróval

Kukorelly Endrét jóval a József Attila-díj elnyerése előtt, sőt első verseskötetének, *A valóság édességének* (1984) megjelenése előtt a legjelentősebb, legértékesebb, meghatározó „fiatal” költők közt tartotta számon az irodalmi-szakmai köztudat. A modern vagy posztmodern, vagy neoavantgárd líra kiemelkedő képviselője. Az idei könyvhét egyik érdekessége is az ő kötetete volt. A Könyv, Könyvtár Könyvtáros munkatársai az irodalmi életéről, a mai irodalomról és pályájának alakulásáról kérdezték őt.

– Először a jelenlegi irodalmi állapotokról kérdeznénk téged, azokról az állapotokról, amelyek szerintünk meglehetősen ziláltak tűnnek. Azért is, mert kismillió kiadó van, amelyekre nemigen lehet számítani, hisz a kicsik egy nyáron át táncolnak, azután megszűnnek, a régiek, a nagyok viszont szegények, mint a templom ege-re. Miként vélekedsz erről?

– A viszonyok valóban ziláltak, de az az érzésem, nem egészen pontosan látjuk és értékeljük ezeket a dolgokat. Szempontjaink még egy túlszabályozott világból valók. Ehhez a túlszabályozott, nagyon is túlszabályozott világhoz kötődünk, mérünk. Pedig ez a helyzet katasztrofális volt. Három, pontosabban két és fél olyan kiadó volt, amelyik magyar irodalmat adott ki, ezért aztán igencsak rendezett állapotok voltak, kivált a mai felől nézve. Most totális káosz van. Ha az az abszolút rendezettség, akkor a mai az abszolút rendezetlenség állapota; a ló másik oldala. De azt hiszem, szükségszerűen van így. A mai állapotok szerintem normálisak. Ha azt mondom, hogy normális, az nem azt jelenti, hogy jó. Sok mindent tartok ma rossznak, sok mindent utálok, de az természetes, hogy a kezdődő kapitalizmusban kialakulatlanok a viszonyok, ren-

dezetlenek, ziláltak a dolgok. Nem jó, csak normális állapot. Ha az ember kimegy külföldre, szóval nem egy „újnормális”, hanem egy régóta normális országba, akkor persze elfogja az irigység. Nem arra irigykedik, amire régebben, nem a sokféleségre, a dolgok hihetetlenül gazdag választékára, ami akkor olyannyira hiányzott nálunk, hanem a viszonyok rendezettségére. A működésre, a konszolidáltságra.

– *Rendezetlennek tűnik, a régebbivel összehasonlítva az irodalmi élet is. Régen rend volt. Voltak a koszorús, hivatalos költők, írók és persze a sleppjük. Most egészen más a helyzet, úgy tűnik, hogy mindenki egyedül verekszik.*

– Azt gondolom, hogy inkább a mai rendetlenség, mint a régi, szörnyűséges rend. Amikor pályakezdő voltam, az irodalomba „bekerülni” csak úgy lehetett, ha valaki alkalmazkodott a kialakult rendhez. A hivatalos irodalomhoz vagy a hivatalos irodalom hivatalos ellenzékéhez. Ezek közül lehetett választani. Egyebet az intézményrendszer egyszerűen nem engedett be.

– *Mit nevezel a hivatalos irodalom hivatalos ellenzékének?*

– Nevezzük úgy, ahogyan ők is nevezik magukat: a népi-nemzeti irányzat. Hatalmas értékei voltak, és – *Németh Lászlótól Illyés Gyuláig* – óriási szerepe is. Ennek az irányzatnak döntő befolyása volt a hetvenes években. A kezükben volt szinte valamennyi irodalmi folyóirat és volt befolyásuk a könyvkiadásra is. Ha valaki például a magyar irodalom „nyugatos” hagyományát, mondjuk az *Újholdas* hagyományt kívánta követni, azt az intézményrendszer nemigen fogadta el. A nagy öregeket megtúrték valahol a periférián, de hát ők, *Ottlik* például vagy *Pilinszky*, *Nemes Nagy Ágnes* keveset publikáltak. Kis *terjedelmű* életmű; szóval ők még „jöhetnek”. De a fiatalok, főleg azok, akik az ún. neoavantgárd irányába tájékozódtak – sokan voltak ilyenek, a kemény magtól (*Erdély Miklós*, *Szentjóbó*, *Hajas*, *Balaskó*), a rendszer számára valamivel jobban emészthetőig (*Oravec*, *Tandori*, *Dobai*, *Petri*) – alig juthattak nyilvánossághoz. Nagyon fontos szólni arról, hogy nem csak a hivatalosság nem engedte be őket, de a hivatalos ellenzék sem. Pontosabban, volt egy pillanat 1968 és 70 között, amikor a kevésbé „kemények” némelyike megjelenhetett, kötethez juthatott. Aztán megint megfagyott minden, kisöpörték őket szépen. Ám – és ez a leglényegesebb – őket nemcsak a hivatalos irodalom utasította el, hanem a velük alkupozícióban lévő, az irodalmi intézményrendszer egy részét kézben tartó, ún. népnemzetiek is. Ők az ügy elárulóinak, nemzetidegeneknek tekintették és kiszorították az avantgárdokat. Nem lehetett ezt akkoriban *tudni*. *Érezni* igen. Reménytelennek éreztem a helyzetemet, hogy ez a helyzet valaha is megváltozzon.

– *Reménytelennek is tűnt. Bár emlékszem, hogy pl. nekem egyszerre kellett igazoló jelentést írnom a pártközpontnak, hogy miért dicsértük meg Petrit és Lezsák Sándort az Új Könyvekben. Két szélén helyezkedtek el az irodalmi életnek. De teljesen igazad van abban, hogy volt egy rögzült hierarchia, amit a rendszer hozott létre. És igazad van, volt egy népnemzeti-ellenzéki szakértőbor, ahová szintén nem lehetett csak úgy bejutni.*

– Teljesen világos: a rendszer kétfelé csapott. Mégis más volt a népnemzeti-ekhez. *Aczéléknak* Illyésék voltak fontosak. Velük vacsoráztak, velük egyeztettek, ők voltak hivatalosak az ellenzék szerepére. Az irodalmi lapok mind a „népiek” kezében voltak, *Simon Istvántól Juhász Ferencig*, a vidéki folyóiratokról nem is beszélve. Az *ÉS* urbánus lapnak számított, ám a versrovat ott is mindig a népiek kezében volt. Sehol valami másfajta ízlés képviselői. Leginkább mégis, bármilyen paradox is, a *Mozgó Világ* indulása volt számomra a leghangolóbb. Örültem neki, és nagyon vártam. Fiatalok csinálják, avantgárd jellege is van a dolognak, politikailag, esztétikailag másnak ígérkezett. Ami a verseket

illeti azonban, a versrovatot, itt sem volt a megszokotthoz képest semmi változás, a Mozgóban is olyanfajta versek jelentek meg, mint mindenhol. *Szokolay, Nagy Gazsi, meg Pintér Lajos, Lezsák, Tóth Erzsébet, Zalán, Szervác*: másik iskola. *Veress Miklós* volt a főszerkesztő. Szerepelt persze *Tandori* is, de hát ő nem az én korosztályom. Szokolai igen. Ha pedig ők ezt csinálják, a velem egykorúak és a nálam fiatalabbak is a *Nagy László* irályt folytatják, akkor nekem nincs mit kezdenem, egyszerűen nincs *helyem* ott. Nyilván ezt tanulták az iskolában, ahogy mindenki, én is, az irodalomról. Így szocializálódtunk. Abban a felfogásban, hogy a mai irodalom funkciója az: elérni vagy legalább metaforáival kiállítani magáról, hogy a kommunisták menjenek a fenébe. Mivel ezt nyíltan nem lehet, olyan metaforizált beszédet kell kialakítani, ami ezt mondja; amiben *ez* nem *ezt* jelenti, hanem *azt*, *azt* pedig úgy kell érteni hogy... *amazt* ide kell helyettesíteni stb. Ezt a metaforarendszert kell aztán megtanulni, átvenni és folytatni az újabb generációknak. Mindezt persze az olvasónak is meg kell tanulnia. Ez a költészet. A költészet ilyen. Ami nem ilyen, annak semmi köze a költészethez.

– *Mi változott? Mi változott '89 óta?*

– Nem '89 óta változott.

– *De '89 óta „megszűnt a metafora”.*

– A változás többlépcsős volt. Az első változás '68 körül történt. Olyan kötetek jelentek meg, mint *Tandorié, Oraveczé, Petrié, Bálint Istváné*. Utána azonban ezeket a költőket egyszerűen beledöngölték a talajba. A hetvenes évek közepén azután megint történt valami. Kritikusok szeretik úgy beállítani a dolgot, mintha az ún. új próza, *Esterházyék*, minden előzmény nélkül, készen pattant volna elő valahonnan. Pedig igazából a hetvenes évek magyar „belvárosi” avantgárdja hozta a radikális újításokat a magyar irodalmi nyelvben. Ez volt az előzménye a hetvenes évek prózai „megújulásának”. Akkor rögzült az a közhely, hogy noha „hagyományosan” a költészet (és nem a próza) a magyar irodalom vezető műfaja, akkortájt ez „megfordult” volna. Holott nem erről van szó. Hanem arról, hogy mind a hivatalosság, mind a népnemzetiek számára a vers volt a szent műfaj. A prózában még csak-csak lehet „ezt-azt”, de a versben nem. Szent dolgokkal nem szabad „hülyéskedni”. A helyzet kilencszáznolcvan körül változott meg igazán. Lassacskán megjelentek már másfajta poétikák is. Ha nem is dicsérték, legalább publikálhattunk. A hivatalosság és hivatalos ellenzéke föladott néhány hadállást.

– *Szóval szerinted nyolcvan körül kezdődött valami új?*

– Igen. A későbbiekben ilyen jelentős minőségi változás már nem volt. Az irodalmi élet „normalizálódott”; persze csupán a hetvenes évekhez képest. Az talán a legsötétebb évtizede a magyar történelemnek. Az ötvenes években ugyanis legalább lehetett tudni, hol húzódnak a frontvonalak, a hetvenes években azonban minden áttekinthetetlen volt. Nagyon *butító* volt az egész.

– *Ahogy Szentmihályi János mondotta annak idején: a fasizmusban legalább tudtam, hogy zsidó vagyok, halálra üldöznek, de most...*

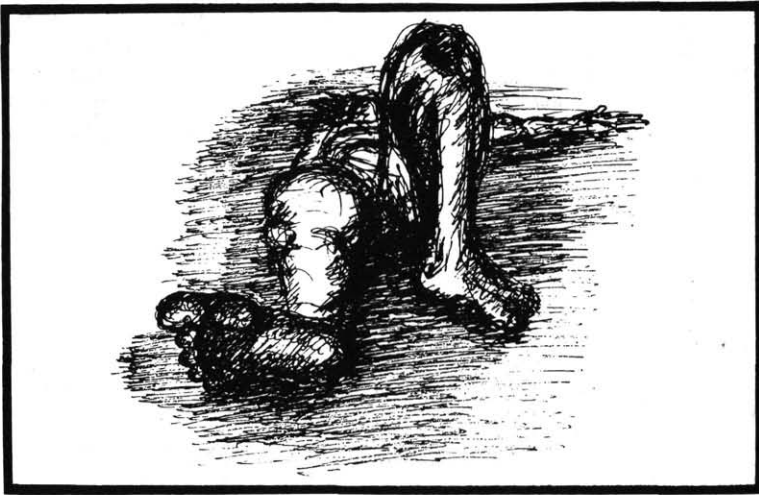
– Pontosan így van. Semmit se lehetett tudni. Én mindenesetre csak épp vegetáltam. Egy rakás szerencsétlenség, aki nincs „magánál”.

– *Tehát azt mondod, nyolcvan körül jött egy nagy változás. De '89-ben megint volt. Az odáig laza kötelékek egyszerűen lehullottak.*

– Igen, valahogy így.

– *Csakhogy most az a kérdés, hogy „élni tudtunk-e a szabadsággal”. Van egy olyan érzésem, hogy nem egészen.*

– Én, azt gondolom, tudok élni a szabadsággal. Örülök neki, és kissé unom azokat, akik nyafognak. Unom magam, amikor nyafogok. Ezzel az egy életünk-

kel igenis meg lehet próbálni valamit. A régi világot egyszerűen zsigerileg utáltam. Idegesített. A kicsiségek is, például elvtársnak szólítani valakit! Pedig ez aztán az *égyvilágon* nem jelentett semmit. Formaság, semmi jelentősége; és mégsem. És mégis. Idegesített, ugyanakkor elbizonytalanított. *Végig* így élni le az életet. Úgyhogy ez legalább rendben van.

– *Hogy elmúlt a bolsevizmus, az rendben van. Nagyszerű. De azért mondom én, hogy élni tudtunk-e a feltételekkel, mert a cella ajtaja ugyan kinyílt, de kivitték belőle a bútorokat is. Például a folyóiratok...*

– Ami a dolog politikai oldalát illeti, az tényleg kicsit *mulatságos* most. A politika azonban nem érdekel, szarok rá. Ami viszont a mi kultúr*kreclinket* illeti, az eddig a várakozáson *felül* alakult. *Elképesztően* sok a folyóirat, azt hiszem, több van Magyarországon, mint egész Európában összesen. Hogy milyenek, az más kérdés. Rengeteg kitűnő, rengeteg közepes. Minden folyóiratban akad valami jó anyag. Elolvasni se lehet ezt a mennyiséget. Mindenki azt csinálhatja, azt írhatja, amit akar, ez is rendben van. Valahogy pénzhez is lehet jutni innen-onnan. Ezek a lapok, ha nyomorúságosan is, meg tudnak élni. Ha naponta száz oldalt írnál, mind a százat el tudnád adni.

– *De eljutnak-e ezek a lapok az olvasókhöz, akiket illet?*

– Akit érdekel, ahhoz nyilván eljutnak. Az irodalom nem mindenki ügye. Tízezer emberé. Magyar nyelvterület. Ez ekkora. A többinek nem ügye, sohasem is volt.

– *Beszéltünk róla, milyen irodalmi irányzatok voltak. Most milyenek vannak?*

– A régi irányzatok nagyobb részének oda. A hivatalos, „szocialista irodalom” sohasem volt komolyan vehető, most egyáltalán nincs. A népi irodalom pedig: hiába vannak politikailag hatalmon, íróik nem írnak. Ha pedig *Sütő András* fölterjesztik Nobel-díjra; akkor inkább *Heinrich von Kleistet* terjesszék föl, vagy nem?

Azt gondolom, komolyan, hogy ma *nincsenek* irodalmi irányzatok. Van 15-20 igazi író. Ők nem egy irányzatot alkotnak. Nem is kettőt vagy tízet. *Nádastól Bodor Ádámig, Kertészről Tasnády Attiláig, Mészölytől Márton Lászlóig* mindegyikük a maga dolgát csinálja. Vannak. Mindenki más. Persze a régi irányzatok folytatnak valamiféle utóvédharcot, úgy állítva be a dolgot, hogy létezik egy

klikk, amelyik megpróbálja kiszorítani a régieket. Hogy például a népnemzeti irodalom, úgymond, kiszorulna. Honnan? És hogyan? Ha minden könyvet ki lehet adni és bárki csinálhat lapot, akkor hogy lehet kiszorítani valakit. A lapok nem irányzatok szerint szerveződnek. Az a szitok, hogy posztmodern ízléstdiktatúra van, hülyeség. Bármit lehet, naponta alakulnak új lapok, csak be kell jelenteni, és minden lap megtalálja azokat a szerzőket, akikre szüksége van. Akik szerint a legjobbak. Ez egy rendben lévő helyzet. Ha legalább valami rendben van, annak örülni kellene.

– *Köszönjük a beszélgetést!*

Bereczky László–Vajda Kornél

Beszélgetés Gergely Ágnes íróővel legkedvesebb olvasmányairól

– *Kedves Ágnes, bizonyára emlékezik, hogy elég régi ismerősök vagyunk, hosszú évek óta találkozunk a Széchényi Könyvtár különböző olvasótermeiben. Egyébként rendszeresen olvasom költeményeit és egyéb írásait, évente nézegetem fényképeit a „Szép versek” című kötetekben, most azonban mégsem erről kívánok beszélgetni, inkább érdeklődni szeretnék legkedvesebb olvasmányairól. Hány éves korában kezdte el az irodalmi művek olvasását?*

– Ötéves koromban kezdtem olvasni. Az első irodalmi mű, amely a kezembe került, a *Pesti Napló* díszkiadásában megjelent *Halhatatlan szerelem* című antológia volt. Ennek a szépséges könyvnek köszönhetem, hogy egyszerre kaptam meg sorsomtól a nagy vers, az elemi erejű festmény, a szenvedélyes lélek, az ártatlan test, a gondos szerkesztés, az átlélesített nyomdai munka élményét, így, koncentráltan. Kamaszkoromban nem vihogtam azon, amin mások vihogtak. Ránézek erre a könyvre, és ma is elfog a csodálat: könyvet csinálni így kell, ilyen messzire sugárzón.

– *Hallhatnánk valamit gyermekkorának, ifjúságának kedvenc könyveiről?*

– A legkedvesebb ifjúsági regényem *Gárdonyi Géza Egri csillagokja* volt, kedvenc hőšöm Bornemissza Gergely. Írói nevemet is tőle vettem; gyermekkoromban elhatároztam, bátor, tisztességes, hűséges leszek, mint ő. Szerettem *Dickens*, *Mark Twain*, *Selma Lagerlöf* regényeit, a háború után *Makarenko* könyvét, általában minden olyan művet, amelyben a közösség segít a bajbajutottakon. Amelyben kiderül a „csapat” ereje.

Molnár Ferenctől *A Pál utcai fiúkat* is szerettem, persze. *Kertész Erzsébettől A ligeti nagytanácsot*. S egy könyvet, amelynek szerzőjét azóta is keresem: *Snuko elindul a grundról*. A cím önmagáért beszél. Még arra is emlékszem, hogy a regényben két csapat küzdött egymással: a GyÜGYSE és a VaTAK: a Gyáli úti Gyermek Sport Egyesülete és a Valéria Telepi Atlétikai Klub! Nem lehet véletlen, hogy pályámat külvárosban: Újpesten kezdtem, mint tanár. S hogy, mint középosztálybeli, értelmiségi gyereknek a szegényebb sorsúakkal kell foglalkoznom, ebben a hitemben az olyan, érzelmes művek is megerősítettek, mint például *Burnett* könyve, *A kis lord*.

– *Költészetére, prózairói tevékenységére mely alkotók hatottak a legerősebben?*

– A legnagyobb hatással *William Butler Yeats* volt költészetemre. Prózai munkáimra *Thornton Wilder*, *Albert Camus*, *Jerzy Andrzejewski*: három nagy moralista. Aztán *Čapek*, *Babel*, *Bulgakov*. A magyarok közül *Kosztolányi*, *Tóth Árpád*, *Márai*, *Pi-*

linszky, a „*Kézfogások*” *Illyése*. S néhányan, akik élnek.

– *Mi vonzza Skandináviához, az ottani irodalomhoz?*

– A skandináv irodalomhoz ugyanaz vonz, mint a skandináviai élethez: a hűvös, belső tisztaság, a józanság, a mérhetőség. Az a gondolkodásmód, amely szerint még a varázslat is mérhető. A norvég fjordvidéken, a hatalmas hegyek közt, a váratlan kanyarokban rengeteg a víz-esés. A sötétben olyanok, mint a manószakáll. Azt *hiszem* róluk, mind manószakáll, de *tudom* mindről, hogy víz-esés. Tudásom nem zavarja hitemet. Ahogyan *Knut Hamsun* ír! A keze alatt a bögre tej is megelevenedik. Ezt hiányolom néha a csontkéz-zel írt kortársi irodalmakból.

– *A kortárs hazai és külföldi írók közül kik állnak Magához a legközelebb?*

– Azok állnak hozzám a legközelebb, akikről az imént beszéltem. *Kosztolányi* terminus technicusát fogadom el: minden igazi irodalom *modern* irodalom. *Tacitus*, *Vergilius*, *Shakespeare* modernsége lélegzetelállító. Ők is kortársaim.

– *Az Ótestamentumból mely könyveket olvassa legtöbbször?*

– Az Ótestamentumból *Mózes I.* és *II.* könyvét olvasom el a legtöbbször, különösen az egyiptomi kivonulást. Aztán *Ruth* könyvét, *Eszter* könyvét, a *Zsoltárokat*, az *Énekek énekét*. Vagyis az örömeiket! Mert olyan ritkák. Az Újtestamentumból pedig – csodálom, hogy ezt nem kérdezte – *Pál leveleit*, *Máté evangéliumát*, abból is a *Hegyi beszédet*. És *János Jelenéseit*, ezt a költői alpművet.

– *Ha egy lakatlan szigetre utazna, melyek volnának azok a könyvek – nemcsak szépirodalmiak –, amelyeket magával vinne?*

– A lakatlan szigetre elsősorban a *Bibliát* vinném magammal. Az *Iliást*, az *Odysseiat*, az *Aeneist*. Azoknak a műveit, akiknek nevét felsoroltam.

Azt a bizonyos *Halhatatlan szerelem* című antológiát, *Mikes Lajos*, *Mihályfi Ernő*, *Szabó Lőrinc* összeállítását. Néhány barátom könyvét. *Karinthy Frigyes Tanár úr*, *kéremjét*, *Így írtok tőjét* (ezek, sajnos, nem voltak „hatással” rám, de rajongva szeretem őket); *Rejtő Jenő* és *Agatha Christie* néhány regényét, *George Mikestől* a *How to Be an Alien*: ezekre nagy szükségem lesz a lakatlan szigeten.

– *Milyen irodalmi művön dolgozik mostanában, mik a további tervei?*

– Most fejeztem be *William Butler Yeats*tól szóló esszénaplóm (a műfaj az én megjelölésem). A kézirat – szándékom szerint – a skandináviai riportnapló ellenpontja. Írország messze esik Skandináviától. Egy darabig verseket szeretnék írni, kicsit távolabbra látni. Ami közel van, nagyon tömény. Légszomjam van. Szeretném, ha együtt lélegeznénk. Ahogy valamikor elképzeltem.

– *Köszönöm a beszélgetést.*

Batári Gyula

Hirdessen a

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS ban

**Egész oldalas hirdetés 25 000,
fél oldalas hirdetés 12 500,
negyed oldalas
hirdetés 6250 Forint + 25% ÁFA**

**Kiemelt helyen
– a borító 2. és 3. oldalán –
elhelyezett
egész oldalas hirdetésekért
csak 30 000 Forint + 25% ÁFA
díjat kell fizetni
Eszztétikus tervezés
és kivitelezés!**

A KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS ban

---

hirdessen